Fotograaf Dirk Schnabel

Versie 26 oktober 2021

Dirk Gerardus Andries Schnabel is tekenaar, fotograaf en directeur van een clichéfabriek. Hij is 4 februari 1870 te Dordrecht geboren. Hij overleed te Amsterdam op 3 februari 1933. Hij huwde op 8 juli 1908 in Dordrecht met Teuntje Morks.
Tot 1898 is hij als fotograaf werkzaam geweest in Dordrecht, daarna vertrok hij naar Leipzig, vermoedelijk om daar als drukker een opleiding te volgens. Vanaf 1899 vestigt hij zich in Amsterdam, om in 1900 in het gebouw van Felix Meritis aan de Keizersgracht 324 de “Dirk Schnabel Photo Chemigrafische Kunstinrichting” op te richten, later is het een Naamloze Vennootschap geworden: N.V. Chemigrafische Kunstinrichting v.h. Dirk Schnabel. In 1910 liet hij een de Admiraal de Ruyterweg 21 in Amsterdam een bedrijfspand bouwen. Er zijn ook fotografen aan de clichéfabriek verbonden. Zo is Bernard Eilers in 1904 hoofd van de fotografische afdeling van de toen nog aan de Keizersgracht gehuisveste Chemigrafische Kunstinrichting. In advertenties en reclamedrukwerk is sprake van clichés voor de boekdrukpers, specialiteit in autotypie en van een zincografische inrichting.

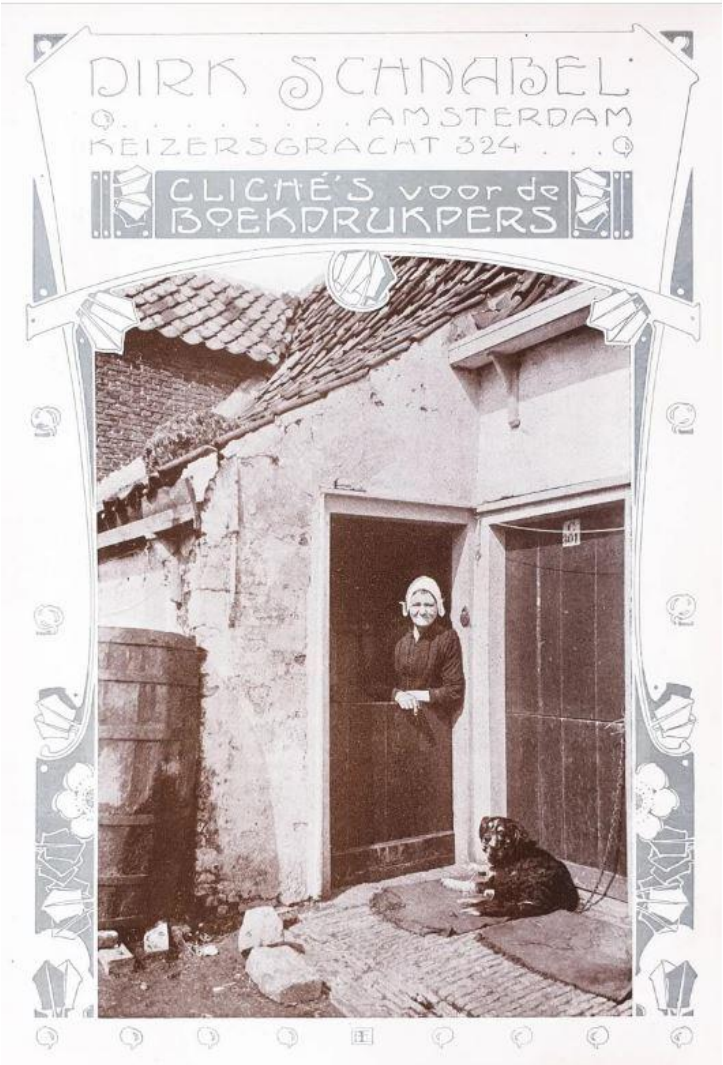

Reclamekaart Dirk Schnabel. Clichés voor de boekdrukkers.

Dick Schnabel, specialiteit in Autotypie.

Advertentie Zincografische Inrichting van Dirk Schnabel

Verhuisbericht van Dirk Schnabel. 1910.

Album Nauta

Kalenderblaadje Nauta Zondag 5 Mei.

Linksonder op de foto de naam van de clichéfabriek Schnabel.

Uitgever Nauta uit Velsen heeft verscheidene albums uitgegeven voor het insteken van kalenderblaadjes met foto's van stads-, dorpsgezichten en landschappen in Nederland. Dergelijke foto's zijn ook gebruikt door Nauta voor zijn prentbriefkaarten. Op veel van die foto's staat links- of rechtsonder Schnabel sc., sc is een afkorting voor sculpsit = (de genoemde) heeft het gegraveerd. De clichémaker Schnabel staat alleen op de zwart-wit foto's, op de kleurenplaatjes komt zijn naam niet voor. Op de prentbriefkaarten van Nauta ben ik de naam Schnabel niet tegengekomen. Wel heeft Nauta een kaart van de visscherijtentoonstelling in Katwijk uitgegeven, waarop rechtsonder op de foto "MODERN" staat [1]. Mogelijk heeft hij wel gebruik gemaakt van de diensten van Schnabel voor zijn prentbriefkaarten, maar zijn naam niet daarop vermeld of voor de prentbriefkaarten is een andere druktechniek gebruikt.

[1] Mogelijk Clichéfabriek Modern in Rotterdam.

Ansichtkaart Nauta. Op de markt, Maastricht.

Kalenderplaatje Nauta. Linksonder op foto Schnabel sc.

Detail ansichtkaart

Detail kalenderplaatje

Foto's

Als fotograaf publiceerde hij foto's met als onderschrift: "Fotografie "Fluos" Monopolie.
Hij maakte een grote serie foto's van de tentoonstelling Oud-Dordt in het Oranjepark t.g.v. het 10 jarig bestaan van de vereniging Vak en Kunst in 1897. Vijf foto's uit deze serie zijn door de Dordtse uitgever E.E. Haagens gebruikt voor prentbriefkaarten van deze tentoonstelling.

Kaarten

Het verslag van de Zuidafrikaansche Tentoonstelling in Dordrecht in de Dordrechtsche Courant, van 20 juni 1902, eindigt met "De heer R. Lary [2]leverde ter gelegenheid van de opening de teekening voor een prentbriefkaart: een Kaffervrouw met kind op den rug op den voorgrond, en op kleinen afstand een paar Kafferkralen. Het is een mooie, zonnige teekening; de heer Dirk Schnabel, een oud stadgenoot, maakte er het cliché voor, terwijl de Firma Morks & Geuze [3] de uitgever is.

[2] Kunstschilder Roeland (Roland Larij) (1855-1932)
[3] Er zijn geen directe familiebanden tussen de boekhandel Morks en Teuntje Morks, de echtgenote van Dirk Schnabel gevonden.

Dick Schnabel, Dordrecht tentoonstelling Vak en Kunst, 1897.

Prentbriefkaart uitgave E.E. Haagens, Dordrecht.

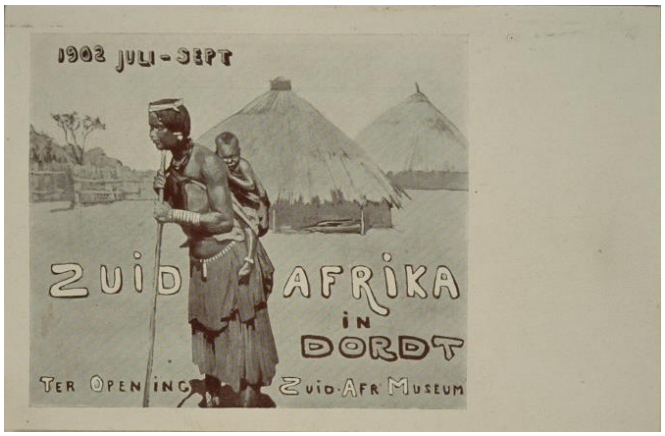

Affiche t.g.v. de opening van het Zuidafrikaansch Museum in Dordrecht, 1902.

Uitgever Morks & Geuze. Tentoonstelling Zuid-Afrika, juli-september 1902.

Clichés

Een cliché is een plaat, waarop door afgieten, stempelen, graveren of langs scheikundige weg het negatief beeld van iets is aangebracht, zodat daarvan afdrukken kunnen worden gemaakt. Er zijn twee soorten clichés: lijn- en rasterclichés.

Een lijncliché is een cliché gemaakt van afbeeldingen zonder tussentinten (bijvoorbeeld lijntekeningen). Een illustratie met grijstinten, bijvoorbeeld een zwart-witfoto, wordt door middel

van een raster teruggebracht tot een afbeelding die uit punten is opgebouwd. Hier is sprake van een autotypie of een rastercliché.

Overige clichéfabrieken

Schnabel was niet de enige clichéfabriek die iets met prentbriefkaarten van doen had. In tabel 1 staan de clichéfabrieken waarvan bekend is, dat ze prentbriefkaarten hebben uitgegeven, dan wel de clichés daarvoor hebben gemaakt.

Ontwerp: Dick Hageman
(Recl. Bur. Hallema en Molenaar)
Cliché's: Clicheks
Papier: Bührmann Papiergroothandel
Druk: N.V. de Handelsdrukkerij van 1874
Verkoop: Ver. van Boekhandelaren, Leeuwarden, ten behoeve
„Actie Friese Kinderboerderij" 1958

Nu speelt zij voor boerinnetje . . . Cliché´s Clicheks, Leeuwarden.

Tabel 1. Clichéfabrieken Nederland [4]

Naam	Plaats
De arbeiderspers	Amsterdam
L. van Leer & Co.	Amsterdam
Chemigrafische Kunstinrichting v.h. Dirk Schnabel	Amsterdam
Uitgeversmij. C. Misset	Doetinchem
Firma v.h. M.J. van der Loeff	Enschede
Maks' Clichéfabriek [5]	's-Gravenhage
Boek- en kunstdrukkerij Mouton & Co.	s'-Gravenhage
Jacobs' Drukkerij	Groningen
Clichéfabriek Chemez, Joh. Enschede & Zonen	Haarlem
Cliché en stempelfabriek A.C. Verhees	's-Hertogenbosch en Nijmegen
Clicheks, Clichéfabriek [6]	Leeuwarden
J. van Poll Suykerbuyk, Kon. Grafische Kunstinrichting	Roozendaal
Grafische Kunstinrichting De Reproductie Compagnie	Rotterdam
Clichéfabriek Helios N. van Dien [7]	Rotterdam

[4] Voorkomend in de Uitgeverslijst van Nederlandse prentbriefkaarten én Sijthoff's Adresboek voor de Boekhandel.
[5] Genoemd in het artikel "Fotografen en uitgever J.N. Voorhoeve".
[6] Bekend van een prentbriefkaart uit Leeuwarden.

Clichéfabriek „Modern” [8]	Rotterdam
Kon. Ned. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants	Schiedam
Grafische Kunst Inrichting v.h. Biegelaar & Jansen	Utrecht
Drukkerij Bosch	Utrecht
Grafisch Kunstinrichting S. Bakker Jz.	Zaandijk
Koninklijke Drukkerij en Uitgeverij van de Erven J.J. Tijl	Zwolle

Bronnen

- Lodewijk van Duuren, 20xx. Fotografen en uitgever J.N. Voorhoeve. VDP-bulletin 143 30.
- Henk Nieuwenhof, 2008. Naamlijst van Nederlandse prentbriefkaarten. VDP.
- Steven Wachlin, 2011. Photographers in the Netherlands. Centraal Bureau voor Genealogie.
- Jan Willemsen, z.j. Album Nauta, 1913-1914. https://www.flickr.com/photos/8725928@N02/albums/72157626010337767/

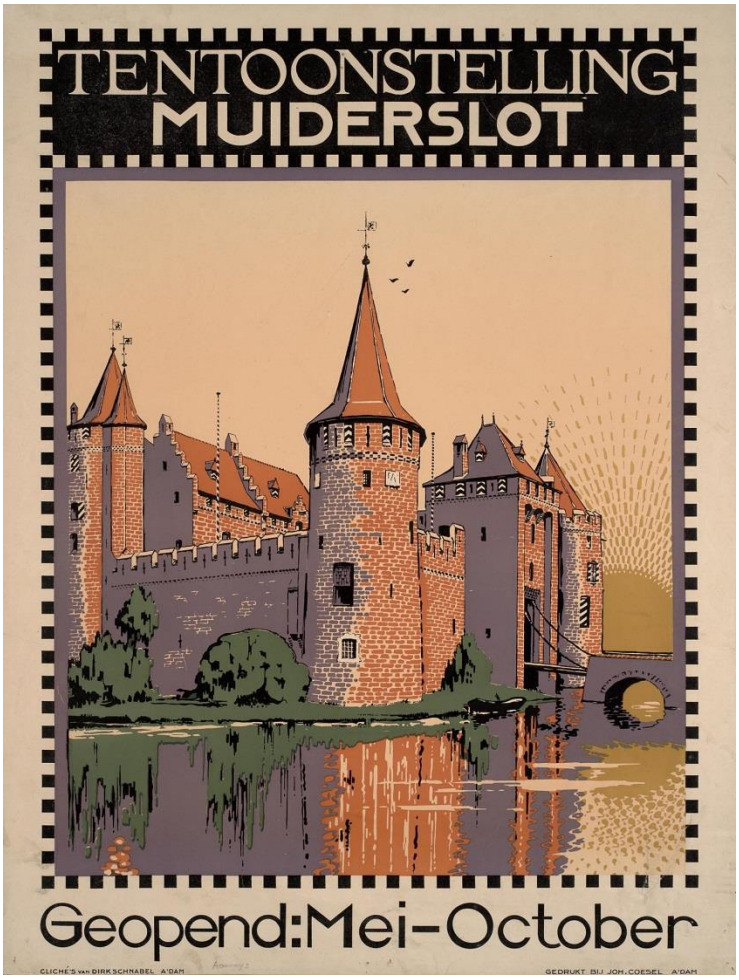

Cliché's Dirk Schnabel A'dam - Gedrukt bij Joh. Coesel A'dam. Tentoonstelling Muiderslot 1913.

[7] Bekend van prentbriefkaarten uit Den Haag en Rotterdam.
[8] Zie paragraaf Album Nauta